

БЕЛАРУСКІЯ НАРОДНЫЯ ГУЛЬНІ ЯК СРОДАК ФІЗІЧНАГА РАЗВІЦЦА ДЗЯЦЕЙ ДАШКОЛЬНАГА ЎЗРОСТУ

Н. Р. Засімовіч

(ДУА «Дзіцячы сад № 70 г. Магілёва», Магілёў, Беларусь)

Анаталія. У рабоце раскрыта роля беларускіх народных гульняў для фізічнага развіцця дзяцей дашкольнага ўзросту, даны прыклады выкарыстання беларускіх рухомах гульняў для развіцця іх розных фізічных якасцяў, зроблен акцэнт на асаблівасцях выкарыстання рухомах гульняў для дзяцей пэўнага ўзросту.

Ключавыя словы: дашкольны ўзрост, рухомыя гульні, беларускія народныя гульні.

Фізічная культура займае вядучае месца ў выхаванні дзяцей, і адным з яе раздзелаў з'яўляецца рухомая гульня.

Дашкольны ўзрост – гэта перыяд, калі дзіця хутка расце і развіваецца, у яго фарміруецца цікавасць, патрэба да ведаў, якія адпавядаюць яго прыродным і асабістым задаткам, закладваюцца звычкі здаровага ладу жыцця. Работу з дзецьмі дашкольнага ўзросту немагчыма ўявіць без наяўнасці ў ей элементаў народнай педагогікі і традыцыйнай фізічнай культуры.

Рухомыя гульні ствараюць атмасферу радасці і таму робяць больш эфектыўным комплекснае рашэнне здараўленчых, адукацыйных і выхаваўчых задач.

Беларускія народныя гульні – гэта адзін з самых старажытных і арыгінальных сродкаў выхавання. Яны прыйшлі да нас з глыбінь стагоддзяў, перадаюцца з пакалення ў пакаленне. У іх адлюстроўваюцца лепшыя нацыянальныя традыцыі, і трэба заўважыць, што яны цесна звязаны з навакольным асяроддзем, бытам і працоўнай дзейнасцю людзей, раскрываюць характар, звычкі беларусаў.

Змест народных гульняў задавальняе інтарэсы сучасных дзяцей, адпавядае іх жыццевым патрэбам.

Роля беларускіх народных гульняў як сродку фізічнага выхавання абумоўлена тым, што яны садзейнічаюць правільнаму фізічнаму выхаванню, умацаванню здароўя, развіццю сілы, спрытнасці, назіральнасці, кемлівасці, удумлівасці, вытрымцы, пачуццю калектывізму, любові да роднага краю, выхаванню пачуцця справядлівасці.

Сенняшнія дзеці, у параўнанні з папярэднімі пакаленнямі, маюць вельмі абмежаваную магчымасць удзельнічаць у беларускіх народных

гульнях. Таму педагогам трэба займацца іх арганізацыяй, зрабіць так, каб гульня не засталася паза межамі выхаваўчага працэсу.

У вучэбнай праграме дашкольнай адукацыі ў адукацыйнай вобласці “Фізічная культура” у раздзеле рухомыя гульні і гульневыя практыкаванні, пачынаючы з першай малодшай групы і да старэйшага дашкольнага ўзросту, стаіць задача па выхаванню цікавасці да культурных традыцый беларускага народа праз баларускія народныя гульні.

Мы выкарыстоўваем беларускія народныя гульні не толькі на занятках па фізічнай культуры, але і пад час прагулак, народных святаў, фізкультурных забаў.

Методыка навучання дзяцей дашкольнага ўзросту беларускім рухомым гульням мае свае спецыфічныя асаблівасці ў залежнасці ад узросту дзяцей.

Па-першае, падбіраючы гульню, трэба звярнуцца да вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі і падбіраць гульні, улічваючы агульную рухаваю падрыхтоўку дзяцей пэўнага ўзроста і накіраваных на вырашэнне пэўных адукацыйных задач. Рухавы змест гульніў павінен адпавядаць умовам іх правядзення. Важна ўлічваць пару года і надвор’е.

Па-другое, выбар гульні вызначае, яе месца ў рэжыме дня. На першай прагулцы мэтанакіраваны гульні больш дынамічныя, на другой – гульні розныя па рухавай характарыстыцы. Да пачатку гульні трэба зрабіць разметку пляцоўкі, падрыхтаваць патрэбнае абсталяванне і атрыбутыку.

Па-трэцяе, збор дзяцей на гульню неабходна праводзіць у тым месцы пляцоўкі, адкуль будуць пачынацца гульневыя дзеянні. Збор павінен праходзіць хутка і цікава, таму трэба прадумаць прыемы і пастаянна іх змяняць. Арганізацыя дзяцей на гульню патрабуе ад педагога вялікай знаходлівасці. Асабліва важна выклікаць цікавасць да гульні ў самым пачатку. Вялікі эффект дае абыгрыванне атрыбутаў.

Старэйшыя дзеці любяць і ўмеюць гуляць. З імі можна дамовіцца аб месце і сігнале збору на прагулке. На гульневай пляцоўцы іх збіраюць з дапамогай заклікалчкі.

Па-чацвертае, тлумачэнне правілаў гульні павінна быць кароткім, зразумелым, эмацыянальным, цікавым.

Выбар гульні залежыць ад педагогічнай задачы, а таксама фізічнай падрыхтоўкі дзяцей, іх здароўя. Педагог расказвае змест гульні, паказвае, як трэба выконваць тыя ці іншыя дзеянні, пры дапамозе пытанняў паўтарае з дзецьмі правіла, каб пераканацца, што ўсе зразумелі.

Для дзяцей малодшага ўзросту няма папярэдняга тлумачэння гульні. Яно вядзецца паэтапна, у ходзе гульневых дзеянняў. У сярэднім і старэйшым дашкольным ўзросце папярэдняе тлумачэнне адбываецца з улікам узроставых псіхалагічных магчымасцей дзяцей. Гэта вучыць іх планаваць свае дзеянні.

Нельга пачынаць тлумачэнне гульні з назначэння дзяцей на галоўныя ролі або з раздачы атрыбутаў, бо спадзе ўвага да інструкцый. Пад час гульні педагог павінен сачыць за рухамі дзяцей: заўважаць добрае выкананне рухаў, падказваць лепшы спосаб дзеяння, дапамагаць асабістым прыкладам.

Вызначаюць беларускія народныя гульні вялікай, сярэдняй і малой рухавасці. Да кожнай узроставай групы мы падбіраем гульні, што дазваляюць прытрымлівацца прынцыпаў паслядоўнасці і даступнасці ў вывучэнні з дзецьмі зместу і рухаў беларускай гульні.

У першай малодшай групе выкарыстоўваем у асноўным імітацыйныя гульні, дзе маленькае дзіця, напрыклад, калыша ляльку, спяваючы калыханку “А ты, коцінька-каток”, “Баю, баінькі, баю...”. Альбо імітацыйныя гульні з рухамі і крыкам жывел і птушак, напрыклад, “Кую, кую ножку, паеду ў дарожку”, “Гушкі, гушкі, гушкі, прыляцелі птушкі”. Пад час гэтых гульняў дзеці асвойваюць самыя простыя імітацыйныя рухі, праяўляюць прасцейшы рухомы вопыт з рознымі варыянтамі хадзьбы і бега, прыжкмі.

У другой малодшай групе выкарыстоўваем народныя гульні “Заінька ў садочку”, “Бярозка”, “Трушка”, “Адгадай, чый галасок”, “Вожык і мышы” і інш. Пад час гэтых гульняў дзеці практыкуюцца хадзьбе па кругу, узгадняючы рух са словам, а таксама удасканальваюць навыкі бегу з лоўляй і ўхіленнем, развіваюць спрытнасць, вынослівасць, настойлівасць, у іх фарміруецца пачуццё калектывізму.

З дзецьмі сярэдняга дашкольнага ўзросту гуляем у такія гульні, як “Агароднік”, “Шэры кот”, “Лянок”, “Мак”, “Прэла-гарэла”, “У зайца” і інш. Пад час гэтых гульняў дзеці практыкуюць навыкі спрытнага бегу (са зменай тэмпу і кірунку), умёнае дзейнічаць па сігналу, развіваюцца каардынацыя і ўзгодненасць рухаў, увага, творчыя здольнасці, выхоўваецца смеласць, сяброўскія адносіны.

У старэйшай групе гуляем у наступныя гульні “А мы проса сеялі”, “Макі-маковачкі”, “Фарбы”. “Гаспадыня і кот”, “Спрытны верабей”, “Гарлачык”, “Блін гарыць”, “Замарожаныя”, “Барада” і інш. Гэтыя гульні развіваюць узгодненасць рухаў, навыкі бегу са зменай тэмпу і напрамку; удасканальваюць

навыкі пападання ў мішэнь, развіваюць уменне хутка арыентавацца ў навакольным асяроддзі, памяць, кемлівасць, смеласць, сумленне.

Многія народныя гульні (“Рэдзька”, “А мы проса сеялі”, “Агароднік” і інш.) імітуюць асноўныя сельскагаспадарчыя працэсы; гэтыя гульні рыхтуюць дзяцей да працы. Паказальна, што такія навыкі фарміруюцца не тлумачэннем ці іншымі моўнымі метадамі, а праз перайманне стэрэатыпаў рухаў у спалучэнні з мелодыяй, народнай песняй.

Такім чынам, беларускія народныя гульні – неабходная ўзроставая прыступка ў засваенні чалавекам маральна-этычных каштоўнасцей свайго народа, у развіцці фізічных якасцей, у фарміраванні здаровага ладу жыцця, таму яны не могуць быць заменены нават самымі лепшымі сучаснымі ўзорамі масавай культуры, а павінны выкарыстоўвацца побач з імі.

Спіс літаратуры

1. Вучэбная праграма дашкольнай адукацыі / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. – Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2023. – 380 с.
2. Беларускія гульні ў дзіцячым садзе / Склад. З. І. Ермакова, В. М. Шабека. – Мінск: Народная Асвета, 1985. – 64 с.